

N:o 32.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 Mars 1876, kl. 6 e. m.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6, i anledning af Herr Johannes Anderssons i Knarrevis motion, N:o 96, om förändrad lydelse af § 4 mom. 5 i Kongl. Stadgan den 18 Juni 1842 angående folkundervisningen i riket m. m., samt Herr Joh. Er. Johanssons motion, N:o 140, om revision af nu gällande folkskolestadga.

Till Utskottet hafva blifvit hänvisade motioner af Herr Johannes Andersson i Knarrevis och Herr Joh. Er. Johansson, den förra (N:o 96) med hemställan,

“att Riksdagen för sin del ville besluta, att femte punkten i fjerde paragrafen af nu gällande folkskolestadga måtte erhålla följande lydelse:

För att bereda tillgång till de erforderliga aflöningsbeloppen skola, der ej andra medel härtill finnas, församlingarna ega att bestämma ett årligt bidrag af minst 5, högst 20 öre, att af hvarje skattskyldig person i församlingen utgöras med undantag af dem, som åtnjuta understöd af fattigvården eller för medellöshet erhålla afkortning å kronoutskylderna.

Hvad ytterligare behöfves till skollärares aflöning skall det åligga församlingarna att sammanskjuta efter de i andra artikeln Bevillningsförordningen bestämda grunder, så vida ej annan öfverenskommelse härom träffas“;

Bih. till Riksd. Prot. 1876. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 17 Häft. 1

den senare (N:o 140) med förslag "att Riksdagen ville i underdånighet anhålla hos Kongl. Maj:t om sådan revision af nu gällande folkskolestadga, hvarigenom

dels vissa med särskilda stadgar nu mera oförenliga bestämmelser borttoges och andra af gängse bruk och vedertagen sed öfvergifna föreskrifter utginge eller jemkades efter nu rådande förhållanden;

dels förhållandet mellan folkskola och mindre skola, eller hvad man kallar ersättningsskola, samt småskola noggrant bestämdes;

dels den personliga folkskoleafgiften sattes till högst femtio öre för man och tjugufem öre för qvinna, som vore inom skoldistriktet mantalsskrifven och fyllt aderton år, jemte det att särskild afgift för hvarje skolbesökande barn upphörde".

Förenämnda motioner öfverensstämma med hvarandra i så måtto, som de båda två, den förra i dess helhet och den senare i dess sista del, afse den ändring af gällande folkskolestadga § 4 mom. 5, att den personliga afgiften till folkskolelärares aflöning må i någon mån kunna höjas, den särskilda afgiften för hvarje skolbesökande barn deremot upphöra. Emellertid har en annan i Andra Kammaren af Herr *Sven Nilsson* i Efveröd väckt motion (N:o 25) blifvit under den 28 sistlidne Januari hänvisad till förberedande behandling af Lag-Utskottet, hvilken motion, så vidt hon afser ändring af folkskolestadgan § 4 mom. 5 till följande lydelse:

"För att bereda tillgång till de årliga omkostnader, som erfordras för uppförande och underhåll af tjenliga rum för folkskolorna samt för lärarnes aflöning och andra utgifter för skolväsendet, skall, der ej andra medel härtill finnas, ett årligt bidrag af minst två och högst sexton skillingar banko af hvarje skattskyldig person i församlingen utgöras. Om dessa bidrag icke uppgå till de för ofvan nämnda behof erforderliga belopp, skall det åligga församlingarna att det som brister sammanskjuta efter de grunder, som gälla för de allmänna kommunalutskyldernas utgörande",

oafsedt den större omfattning, som det sålunda formulerade ändringsförslaget angifver, innebär alldeles enahanda syfte med det, som de två förstnämnda motionerna i det hänseende, hvarom här är fråga, afse att främja.

Då nu motionen N:o 25 och dermed den förevarande frågan i dess helhet, efter hvad Utskottet inhemtat, är vorden föremål för Lag-Utskottets behandling, vågar Utskottet under sådana förhållanden hemställa,

- 1:o att motionen N:o 96 och den del af motionen N:o 140, som berör folkskoleafgiften samt särskild afgift för hvarje skolbesökande barn, ej må till något utlåtande från detta Utskott föränleda.

Vidkommande den förra delen af Herr Joh. Er. Johanssons motion (N:o 140), hvari föreslås revision af nu gällande Folkskolestadga, har denna till syfte dels att undanrödja hvarjehanda i nämnda stadga befintliga bestämmelser, som, utan att vara fullt uttryckligen upphäfd, stå i viss mån i strid med senare införda stadganden, dels att i bestämd lag tillbörligt ordna och fastställa hvad som under stadgans tillämpning mera på grund af vunnen erfarenhet eller omständigheternas tvång och i följd deraf uppkommen sed än i stöd af vederbörliga föreskrifter gjort sig till viss grad gällande. Så t. ex. erinrar motionären derom, att i gällande Folkskolestadga ännu talas om "sockenstämmor", hvilka dock nu mera ersatts af kyrkostämmor, samt om "skolstyrelse", i hvars ställe nu mera kommit skolråd, m. m. Vidare fäster motionären uppmärksamhet derå, att stadgandet om val af skolstyrelse (§ 2 mom. 1), ehuru ur stadgan ej borttaget, dock nu mera ej gäller, hvilket äfvenledes är fallet med hvarjehanda i stadgan kvarstående föreskrifter om seminarier, seminariundervisning, domkapitlens förhållande till ledningen af denna undervisning, om antagande af vid seminarium icke pröfvad sökande till folkskolelärarebefattning samt om lärares pensionering af församlingen (§ 5 mom. 1—3, 5, 6; § 6 mom. 1; § 11 mom. 2). I motionen antydes, huruledes stadgans föreskrift om val af läge för skolan "nära intill ordförandens i skolstyrelsen bostad" (§ 3) nu mera är hardt när omöjlig, samt den, att inför "kyrkoråd eller annan kommunalstyrelse, så framt en sådan framdeles varder inrättad", tredskande i afseende å gifna föreskrifter om skolgångsskyldighet skola varnas, nu mera är svår att vederbörligen tillämpa. Yttermera svårighet i nämnda hänseende erbjuda efter motionärens förmenande de till stadgan hörande bestämmelserna om den närmare beskaffenheten af och det rätta förhållandet emellan olika arter af folkundervisningsanstalter. I betraktande af hvad folkskolestadgan innehåller i § 1 mom. 3 (enligt lydelsen i Kongl. kungörelsen den 29 Sept. 1853) och § 4 mom. 4, 8; § 6 mom. 2, 5 samt § 9 mom. 2, jemfördt med bestämmelserna i Kongl. kungörelserna den 11 December 1863 och den 29 Maj 1874 samt i Kongl. cirkuläret den 22 April 1864 och den 15 Oktober 1869, visar det sig nemligen, att lagen omnämner dels "folkskolor" dels "mindre skolor", dels "småskolor", dels ett slags roteskolor (§ 9 mom. 2), ehuru någon fast gräns emellan det ena och det andra slaget af folkundervisningsanstalter ej finnes uppdragen. Uppenbart anser emellertid motionären vara, att en sådan gränsuppdragning behöfves både med afseende på undervisningens ändamålsenliga ordnande och med afseende på de särskilda slagens af skolor befogenhet att för sig påräkna statsbidrag.

Det torde böra medgifvas, det motionären ej saknar skäl för sin mening, att folkskolestadgan kunde icke blott i de afseenden, han exempelvis angifver, utan äfven i andra hafva gagna af en öfverarbetning till undanröd-

jande af vissa ottydligheter i nu befintliga föreskrifter samt fullständigande och fastställande af vissa förhållanden, som, ehuru ej uttryckligen föreskrifna, likväl mer eller mindre ega rum. Detta senare gäller förnämligast om de tre slag af folkundervisningsanstalter, nemligen folkskola, ersättningskola och småskola, hvilka faktiskt finnas, men hvilkas befintlighet till det antal och i det förhållande inbördes, hvari de nu förefinnas, ej beror på något derom utfärdadt stadgande, utan är öfverlemnad åt omständigheternas mera tillfälliga bestämmande. Stadgan gifver ej heller tydligt besked derom, hvad som menas med så kallade "mindre skolor". Mer och mer allmänt börja nu småskolelärare antagas icke af husfäderna i någon del af skoldistriktet utan af skolrådet, lika som äfven inrättande af småskola och uppförande af småskolehus vanligtvis nu mera anses vara en hela distriktets angelägenhet, oaktadt folkskolestadgan (§ 6 mom. 5) derom annorlunda förordnar. På flera håll lär den sed hålla på att utbilda sig, att skolråden vid vederbörligt sammanträde pläga samråd med eller inhemta utlåtande af folkskoleläraren eller, der lärarne äro flera, af någon bland lärarne rörande de åtgärder för folkskoleundervisningens ordnande och främjande inom distriktet, som kunna vara att vidtaga. Denna sed anses vara god. Något berättigande för folkskoleläraren att i sådana rådplägingar deltaga eller för skolråden att sådant utlåtande af vederbörande infordra finnes emellertid ej i lag stadgadt. Icke heller innehåller gällande lag någon närmare bestämmelse rörande lärarens pligter med afseende på skolrådets skyldighet att vaka deröfver, att undervisningen samvetsgrant besörjes (§ 2 mom. 2), ej heller huru det skall tillgå, att, när kyrkorådet icke meddelar varning åt dem, som tredska med skolgång, "annan kommunalstyrelse" öfvertager fullgörandet deraf. Att man för öfrigt skall vara i stånd att upptäcka ojemnhet i affattningen af det hela och tecken till bristande samstämmighet mellan de särskilda föreskrifter, som kunna sägas för närvarande utgöra vår folkskolestadga, är naturligt, då man eftersinnar, att nämnda stadga under loppet af de några och trettio år, under hvilka hon varit gällande, genom vid pass fyratio särskilda kungöranden under form af Kongl. förordningar, kungörelser, bref, cirkulär, instruktioner samt departementschefsskrifvelser m. m. undergått många handa ändringar eller jemnkningar samt erhållit flera tillägg och förklaringar. Tillämpningen af en så rikligen ändrad stadga måste utan tvifvel vara förenad med icke ringa svårighet. Derom vittna ock de icke få Kongl. resolutioner, som utfärdats uppå fullföljda besvär i anledning af det sätt, hvarpå stadgan med dithörande föreskrifter blifvit tillämpad.

Genom senare tiders lagstiftning rörande folkskolelärarebildningen äfvensom folkskolelärarnes pensionering har hvad folkskolestadgan i dessa hänseenden föreskrifver blifvit antiqveradt. Genom Kongl. kungörelsen den 23 April 1858 har ett alldeles nytt slag af folkbildningsanstalter tillkommit, hvar-

om folkskolestadgan är okunnig, nemligen högre folkskolor. Om folkskoleinspektionen, som i så väsentlig mån ingriper i anordningarne för folkskoleundervisningens befrämjande, känner folkskolestadgan icke heller någonting. En kodifiering af hvad erfarenheten och särskilda föreskrifter samt vederbörandes öfvervakande åtgärder gifvit vid handen såsom stadgad praxis vore utan tvifvel synnerligen önskvärd och synes äfven vara det, som motionären med sitt förslag åsyftat. Flera genom Riksdagen i underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t afgifna förslag till icke oväsentliga ändringar i gällande folkskoleförfattningar, såsom ändring af nu lagstadgade sätt för röstberäkning vid val af folkskolelärare, af föreskrifterna rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för anskaffande och underhåll af rum för folkskolan samt af gällande stadganden om val till folkskolelärare, äro för närvarande på Kongl. Maj:ts pröfning beroende. Oafsedt hvad af denna pröfning kan komma att framgå och oafsedt hvad som kan blifva resultatet af åtskilliga förslag till ändringar i folkskolestadgan, hvilka förekomma vid denna riksdag, synes en inarbetning i sjelfva stadgan dels af de många tillsatser och jemnkningar, som hon under de sista trettio åren undergått, dels af de till folkskolesaken hörande förordningar och föreskrifter, som bredvid stadgan under tiden tillkommit, dels ändtligen af åtskilligt, som erfarenheten under årens lopp gifvit vid handen och genom omständigheternas tillskyndelse utbildat till en utom eller på sidan om folkskolestadgan gäende praxis i fråga om folkskoleväsendets befordrande, verkligen vara önskvärd och i så måtto den framställning, motionären gjort, böra anses befogad.

På grund af de skäl, som ofvan blifvit anförda, får Utskottet alltså föreslå,

2:o att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hemställa, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa sådan revision af nu gällande folkskolestadga, hvarigenom

a) vissa med särskilda stadganden nu mera oförenliga föreskrifter borttoges samt andra af vederbörligen gillad och godkänd praxis vedertagna bestämmelser upptoges och lämpades efter nu rådande förhållanden;

b) förhållandet mellan folkskola, s. k. ersättningskola och småskola vederbörligen bestämdes med afseende så väl å de särskilda skolornas befogenhet att meddela undervisning som å de deraf berocude anspråken på statsbidrag.

Stockholm den 28 Mars 1876.

På Utskottets vägnar:

A. Adlersparre.